

Nr 1

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare tillägg å de livräntor som utgå enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror, dels o c k i ämnet väckt motion.

Genom en den 3 januari 1957 dagteknad proposition, nr 10, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att med Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet träffa avtal om bestridande från bolagets medel av ytterligare tillägg å de livräntor som avses i förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror i enlighet med i propositionen angivna grunder.

I samband med propositionen har utskottet behandlat en inom andra kammaren väckt till lagutskott hänvisad och andra lagutskottet tilldelad fristående motion, nr 54, av herr *von Friesen*, vari yrkats, »att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att med aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet träffa avtal om bestridande från bolagets medel av tillägg å de livräntor som avses i förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införande av statsmonopol å importen av tobaksvaror med ett belopp motsvarande 15 % tillägg å nu utgående ersättningar».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för ifrågavarande förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionen.

Enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror — som utfärdats i enlighet med riksdagens skrivelse den 2 juni 1943 (nr 266; jfr prop. nr 200) — skall under vissa förutsättningar ersättning i form av livränta utgå till de tidigare enskilda tobaksimportörerna och deras anställda samt tobaksagenterna.

I 9 § stadgas sålunda, att *grossistimportör*, som bedrivit sin rörelse sedan den 1 januari 1937 och som personligen handhaft den omedelbara ledningen av rörelsen, äger erhålla ersättning för förlorad näringsverksamhet i form av livränta. Till grund för beräkningen därav skall läggas en på visst sätt be-

räknad årslön till affärsledaren dock högst 10 000 kronor. Livränta skall till den som under minst 20 år bedrivit importverksamhet utgå med sex tiondelar av sålunda fastställd ledarlön samt till den som icke uppnått 20 verksamhetsår med ett i förhållande till verksamhetstidens längd nedsatt belopp.

Hos tobaksimportör stadigvarande *anställd* person, som till följd av importmonopolets införande mist sin anställning, äger jämlikt 11 § erhålla ersättning under följande villkor, nämligen

a) att han vid monopolets ikraftträdande var svensk medborgare samt uppnått 21 års ålder,

b) att hans inkomst av arbetet under de fem närmaste kalenderåren före monopolets ikraftträdande uteslutande eller till väsentlig del härflutit av anställning hos tobaksimportör, samt

c) att han icke erhållit och icke kunnat erhålla likvärdig anställning i statens tjänst eller hos monopolets utövare. — Ersättningen skall till den som vid importmonopolets ikraftträdande uppnått minst 45 års ålder utgå i form av livränta och till övriga anställda i form av inkomstersättning. Livräntan respektive inkomstersättningen är fastställd på grundval av ersättningstagarens medelårsinkomst, varmed förstås medeltalet av den vederbörligen styrkta årsinkomst som åtnjutits i den mistade anställningen åren 1938 och 1939, dock att, därest sagda medeltal överstiger 10 000 kronor, överskjutande belopp icke medräknats. Livränta skall till den som under minst 20 år innehaft anställning hos tobaksimportör utgå med sex tiondelar av medelårsinkomsten samt till den som icke uppnått 20 anställningsår med ett i förhållande till anställningstidens längd nedsatt belopp. Om ersättningstagare på grund av sin anställning beretts pension, skall livräntan minskas med pensionens belopp.

Enligt 13 § äger *tobaksagent*, varmed förstås envar, som yrkesmässigt för utländsk fabrikants räkning verkat för avsättning inom riket av importerade tobaksvaror och som bedrivit sin verksamhet sedan den 1 januari 1937 och i medeltal för de mellan den 31 december 1934 och den 1 januari 1940 fallande verksamhetsåren genom agenturen erhållit minst en tiondel av sin hela inkomst av förvärvsverksamhet, uppbära livränta, om han vid importmonopolets ikraftträdande nedlagt sin verksamhet som tobaksagent. Till grund för beräkningen av livräntan skall läggas medelårsinkomsten av tobaksagenturen under de verksamhetsår som nyss nämnts, dock att, därest medelårsinkomsten överstiger 10 000 kronor, överskjutande belopp ej medräknas. Livräntan skall till den som under minst 20 år bedrivit verksamhet som tobaksagent utgå med sex tiondelar av den sålunda fastställda medelårsinkomsten samt till den som icke uppnått 20 verksamhetsår med ett i förhållande till verksamhetstidens längd nedsatt belopp.

Bestämmandet av de ersättningar som enligt förordningen skall utgå anförtroddes åt en för riket gemensam kommission (tobakskommissionen) med viss i förordningen angiven sammansättning. Kommissionens verksamhet har numera upphört.

Den 22 juni 1943 träffades mellan svenska staten, å ena, samt Aktiebola-

get Svenska tobaksmonopolet, å andra sidan, ett avtal, varigenom tobaksmonopolet bland annat förband sig att till de inom tobaksbranschen sysselsatta personer som avses i förordningen utgiva de ersättningar som fastställts av kommissionen.

Motiven till de nu berörda ersättningsreglerna återfinns främst i det betänkande rörande reglering av import- och detaljhandeln med tobaksvaror (SOU 1940: 34) som den 16 december 1940 avgavs av tillkallade sakkunniga (1938 års tobakshandelsutredning). Utredningsmännen har i ersättningsfrågan uttalat bland annat, att ersättningarna med hänsyn till vad som upplysts rörande de anställdas i allmänhet anmärkningsvärt låga lönenivå borde tillmätas efter jämförelsevis generösa grunder, då risk eljest i åtskilliga fall syntes föreligga att existensminimum underskredes, samt understrukit, att några direkta jämförelser med gängse grunder för pensionering icke borde anställas. Det syntes utredningsmännen nämligen vara en klar principiell skillnad mellan det fall, att en person vid fastställd avgångsålder, eller på grund av sjukdom dessförinnan, pensionerades enligt de med anställningen förbundna pensionsvillkoren eller därmed jämförliga grunder, och det fall, att staten förbjöde en förut lovlig näring och därmed på en gång berövade en hel kår dess levebröd.

Sedan frågan om dyrtidstillägg å livräntorna väckts dels från enskilt håll genom framställningar till Kungl. Maj:t, dels genom motion i riksdagen (se 1950: II: 58; L²U 24) hemställde Kungl. Maj:t (prop. 1952: 158) om riksdagens bemyndigande att med Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet träffa avtal om bestridande från bolagets medel av ett tillägg om 25 procent å de livräntor som utgick från och med den 1 juli 1952. Riksdagen lämnade det begärda bemyndigandet (L²U 32; rskr 184). Den 30 juni 1952 träffades avtal mellan staten och bolaget om det föreslagna tillägget å livräntorna.

I en den 14 februari 1956 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrift har förre direktören Ernst Olsson hemställt, att Kungl. Maj:t måtte upptaga frågan om en höjning av det 25-procentiga tillägget till prövning.

Styrelsen för Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, som den 22 mars 1956 avgivit infortrat utlåtande i ärendet, har framhållit, att levnadskostnaderna med utgångspunkt från juni 1943, då grunderna för bestämmandet av livräntorna fastställdes av statsmakterna, stigit med cirka 50 procent. Med hänsyn härtill har styrelsen ansett skäl föreligga för en höjning av tillägget å livräntorna till 50 procent. För närvarande utgår livräntor till 49 anställda, nio grossistimportörer och tre agenter med ett sammanlagt årligt belopp — inklusive tillägget å 25 procent — av 207 000 kronor. Storleken av utgående livräntors grundbelopp varierar mellan 100 och 6 000 kronor för år och det kapitaliserade nuvärdet av livräntorna jämte tillägg utgör cirka 2,7 miljoner kronor. Styrelsen är för sin del beredd att ikläda tobaksmonopolet kostnaderna för ett ökat tillägg, därest icke skulle förefinnas någon erinran däremot från Kungl. Maj:ts sida.

Statskontoret har i infortrat utlåtande den 3 april 1956 förklarat sig icke

ha något att erinra mot bifall till framställningen på sätt styrelsen för tobaksmonopolet föreslagit.

I förevarande proposition har *chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng*, anfört:

»Såsom inledningsvis nämnts utgår enligt förordningen den 11 juni 1943, nr 347, under vissa förutsättningar ersättning i form av livräntor till de tidigare inom tobakshandeln sysselsatta grossistimportörerna, deras anställda samt tobaksagenterna. Av förarbetena till förordningen synes ej framgå annat än att livräntebeloppen skall vara definitiva. Min företrädare i ämbetet fann sig ändock — med hänsyn till omständigheterna vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror och till de stegrade levnadskostnaderna — böra föreslå, att ett tillägg om 25 procent till ifrågavarande ersättningar skulle utgå från och med den 1 juli 1952. Förslaget godtogs av Kungl. Maj:t och riksdagen (prop. 1952: 158; L²U 32; rskr 184). Sedan år 1952 har levnadskostnaderna ytterligare stegrats. Jag förordar därför, att förslag framlägges för riksdagen om ytterligare tillägg till dessa ersättningar. Tilläggen synes böra höjas till 50 procent av grundlivräntorna, i enlighet med vad tobaksmonopolet föreslagit, samt utgå från och med den 1 juli 1957.

Kostnaderna för en sådan höjning beräknas av tobaksmonopolet till cirka 40 000 kronor per år. I likhet med vad som gäller beträffande livräntorna och nuvarande tillägg bör även gäldandet av det ytterligare tillägget åvila tobaksmonopolet. Styrelsen för tobaksmonopolet har även förklarat sig beredd att ikläda monopolet kostnaderna härför.»

Utskottet

Utskottet delar den i propositionen och den fristående motionen II: 54 uttalade meningen att med hänsyn till levnadskostnadernas stegring ytterligare tillägg bör utgivas å de livräntor som enligt förordningen den 11 juni 1943 under vissa förutsättningar utgives till de tidigare inom tobakshandeln sysselsatta grossistimportörerna, deras anställda samt tobaksagenterna. Departementschefen har i enlighet med av tobaksmonopolet framlagt förslag förordat en höjning av utgående tillägg å grundlivräntorna från 25 till 50 procent, att gälla från och med den 1 juli 1957. I motionen har föreslagits en höjning med 15 procent å nu utgående ersättningar, motsvarande en höjning av tillägget till 43,75 procent å grundlivräntorna. Utskottet finner med hänsyn till den stegring av levnadskostnaderna som ägt rum sedan livräntorna ursprungligen fastställdes den av departementschefen föreslagna höjningen väl avvägd. Motionens syfte, vilket främst synes ha varit att säkra genomförandet av en lämplig höjning av tillägget å de ifrågavarande livräntorna, torde genom detta ställningstagande jämväl vara tillgodosett. Såsom departementschefen vidare uttalat bör — i likhet med vad som gäller beträffande livräntorna och nuvarande tillägg — gäldandet av det ytterligare tillägget

åvila tobaksmonopolet. Av propositionen framgår, att styrelsen för tobaksmonopolet förklarar sig beredd att ikläda monopolet kostnaderna härför.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen med bifall till förevarande proposition, nr 10, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att med Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet träffa avtal om bestridande från bolagets medel av ytterligare tillägg å de livräntor som avses i förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror, i enlighet med i propositionen angivna grunder;

B. att motionen II:54 måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan anført och hemställt.

Stockholm den 12 februari 1957

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel E. Svensson, fru Carlqvist, herrar Huss, Mannerskantz, fru Hamrin-Thorell och herr Nils Theodor Larsson;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Tobo, Nilsson i Göteborg*, Lundberg, fru Ewerlöf*, herr Odhe, fru Ekendahl, herr Carlsson i Bakeröd och fröken Höjer.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Lundberg*.